

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛЕВЕН
ФАКУЛТЕТ „МЕДИЦИНА“
ЦЕНТЪР ЗА ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

Лекция №12

Вторична профилактика. Скрининг. Третична профилактика.

Доц. д-р М. Камбурова, дМ

ВТОРИЧНА ПРОФИЛАКТИКА

📄 Вторичната профилактика е *насочена към заболяването в предклиничен стадий*. Тя цели *да открие заболяването рано*, преди появата на клиничните симптоми и чрез ранно лечение да подобри прогнозата и да намали неговата честота.

📄 Обект на вторичната профилактика са *видимо здрави лица*, със заболяване в безсимптомен период.

Скрининг

 Основният инструмент за осъществяване на вторичната профилактика е скринингът.

 Скринингът не е диагностична процедура.

 Скринингът представлява организиран опит за откриване, сред видимо здрави лица в общността, на отклонения в здравето или откриване на рискови фактори, за които лицата не подозират. Той представлява процес на идентифициране на лицата в предклиничен стадий на заболяването чрез относително прости тестове.

Видове скрининг:

- **Масов скрининг** – скрининг на цяла популация.
- **Многофазов (множествен) скрининг** - прилагат се едновременно няколко скриниращи теста при един и същи пациент.
- **Целеви скрининг** - провежда се сред лица с висок риск за заболяване и специфична експозиция.
- **Опортюнистичен скрининг (откриване на случаи)** - прилага се при лица, посетили здравното заведение по друг повод.

Основни изисквания за успешна скринингова програма

А. Свързани със заболяването

- Заболяването да представлява общественозначим проблем
- Заболяването трябва да има ясен и добре проучен естествен ход.
- Наличие на добре изразена и продължителна латентна предклинична фаза

Б. Свързани с условията за диагностика и лечение на заболяванията

- Да е налице ***общоприето ефикасно и безопасно лечение на заболяването в доловимата предклинична фаза.***
- Наличие на ***приемливи и достъпни условия за диагноза и лечение на заболяването.***

В. Свързани със самия скриниращ тест

- Наличие на *лесен за приложение, безопасен и приемлив* за популацията *скриниращ тест*.
- *Надеждност и възпроизводимост на резултатите* – резултатите да бъдат устойчиви при повторни изследвания на един и същ участник и възпроизводими (сходни) при различни условия и различни болни.
- Разходите за скрининга да са добре икономически балансирани с възможните разходи за медицинска помощ и да има *благоприятно съотношение разход-ефективност*.
- *Добра валидност на скриниращия тест*.

Валидност на скриниращия тест

Валидността на скриниращия тест се оценява по способността му да категоризира точно лицата с предклинично заболяване като тест-положителни, а тези без заболяване - като тест-отрицателни.

Измерва се чрез 4 критерия: чувствителност, специфичност, положителна и отрицателна предсказваща стойност.

Четирикратна таблица

РЕЗУЛТАТ ОТ ТЕСТА	БОЛНИ	ЗДРАВИ	Общо
+ тест	a <i>истински положителни</i>	b <i>фалшиво положителни</i>	a + b
- тест	c <i>фалшиво отрицателни</i>	d <i>истински отрицателни</i>	c + d
Общо	a + c	b + d	a+b+c +d ⁹

Чувствителност

- Характеризира *способността на теста да открива болните лица.*
- Измерва вероятността за позитивен тест чрез относителния дял на действително болните, определени като такива чрез теста.

$$\text{Чувствителност} = \frac{a}{a + c} \times 100$$

Специфичност

Характеризира *способността на теста да открива здравите лица.*

Измерва вероятността за отрицателен тест чрез относителния дял на действително здравите, определени като такива чрез теста.

$$\text{Специфичност} = \frac{d}{b + d} \times 100$$

Положителна предсказваща стойност

 Измерва *вероятността за наличието на заболяване при лица с положителен тест.*

$$+ПС = \frac{a}{a + b} \times 100$$

Отрицателна предсказваща стойност

 Измерва вероятността лицето да е здраво при отрицателен тест

$$- \text{ПС} = \frac{d}{d + c} \times 100$$

-
-
- 📄 **Чувствителността и специфичността** на теста са свързани алтернативно.
 - 📄 Най-добре е скриниращият тест да има както висока чувствителност, така и висока специфичност.
 - 📄 Това обаче е трудно осъществимо, тъй като границата между норма и отклонение от нормата може да повиши чувствителността и да намали специфичността на теста или обратно.

 Оценката на дадена скринингова програма включва ***оценка на ефективността на теста и на скрининговата програма.***

 Тя цели да определи дали скрининговата програма е изпълнила поставените цели и да подпомогне вземането на решения за нейното продължаване, подобряване или прекратяване.

ТРЕТИЧНА ПРОФИЛАКТИКА

- ☞ Третичната профилактика е насочена към *клинично изявеното заболяване*.
- ☞ Тя има за цел да предпази лицата с клинично заболяване от прогресиращо развитие и усложнения, от повторни хоспитализации и особено от настъпване на инвалидност.

Основни подходи за осъществяване на третична профилактика

- 📄 комплексно лечение,
- 📄 ранно започване на медицински рехабилитационни мероприятия
- 📄 кинезитерапия
- 📄 педагогическа и социална рехабилитация и др.

Оценката на профилактична програма

- 📄 Оценка на реализацията
- 📄 Оценка на ефектите
- 📄 Оценка на процеса
- 📄 Оценка на други последици
- 📄 Оценка на разходите за осъществяване на програмата, обвързани с постигнатите здравни резултати.

Четирикратна таблица

РЕЗУЛТАТ ОТ прегледа	ЗДРАВИ	БОЛНИ	Общо
Без оплаквания	Първична профилактика	Вторична профилактика	a + b
С оплаквания	<i>Четвъртична профилактика</i>	Третична профилактика	c + d
Общо	a + c	b + d	a+b+c +d

Четвъртична профилактика

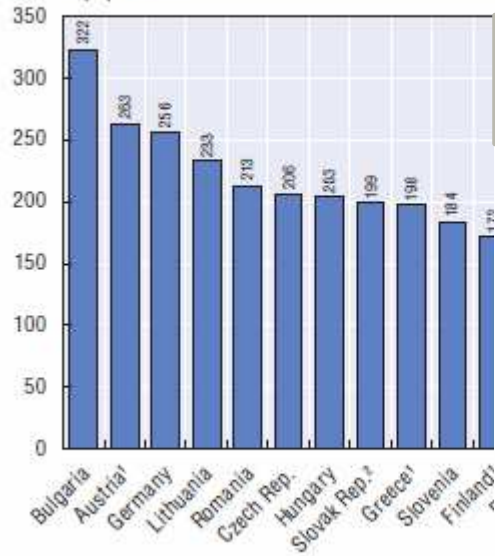
- Действия, предприемани за идентифициране на пациент или популация в риск от свръхлечение.*
- Прилагане на приемливо от етична гледна точка лечение и предпазване на пациента от прилагане на инвазивни медицински интервенции*

Четвъртична профилактика

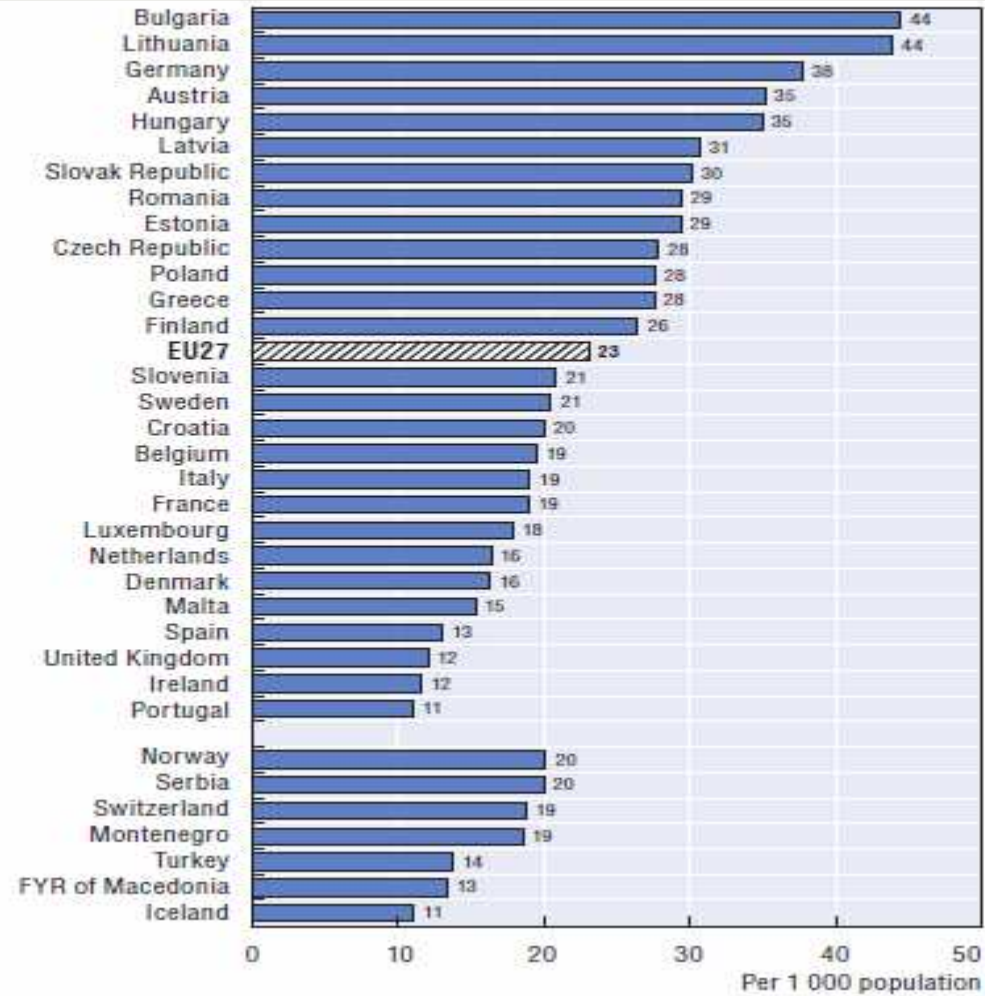
- Наличността и достъпността на диагностичните тестове и развитието на нови технологии в медицината довежда до непрекъснато увеличаване на броя на “диагностицираните” случаи на заболяване.
- Създава се "епидемия" от погрешно диагностицирани и лекувани "пациенти", които са изложени на риск от свръхлечение и свръхпотребление на здравни услуги, водещо до ненужно и необосновано изразходване на ресурси.

Честота на хоспитализациите, 2014 (на 1000 души)

Per 1 000 population

Честота на хоспитализациите поради БОК, 2014 (на 1000 души)

Per 1 000 population

ЗАДАЧА 1

- При провеждане на скринингова програма за рак на шийката на матката е проведено цитологично изследване по Папаниколау на **3771 жени**.
- Резултатът от теста бил **положителен при 268** от тези жени.
- Последващо задълбочено клинично изследване установило рак на маточната шийка при **68** от тях, докато рак в цялата група от 3771 жени развили **142**.